

Research Paper

Meta-Analysis of the Relationship Between Sacrifice and Marital Quality

*Reza Khojastehmehr¹, Zeynab Aghaei², Morteza Omidian³

1. Professor, Department of Consulting, Faculty of Education Sciences and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.
2. MSc. in Family Counselling, Department of Consultation, Faculty of Education Sciences and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.
3. Associate Professor, Department of Educational Psychology, Faculty of Education Sciences and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

Citation Khojastehmehr, R., Aghaei, Z., & Omidian, M. (2017). [Meta-Analysis of the Relationship Between Sacrifice and Marital Quality (Persian)]. *Contemporary Psychology*, 12(2), 142-153. <http://dx.doi.org/10.32598/bjcp.12.2.142>

<http://dx.doi.org/10.32598/bjcp.12.2.142>

Funding: See Page 151

Received: 12 Apr 2016

Accepted: 16 Aug 2016

Available Online: 23 Sep 2017

Keywords:

Meta-analysis, Sacrifice, Marital quality

ABSTRACT

Objective Ignoring the behaviors and activities that are desirable for one or practicing it in a way that is not desirable for him or her is considered sacrifice. The results of studies on the relationship between sacrifice and marital quality are different and contradictory. Therefore, the purpose of this study was to estimate the overall effect size of the relationship between sacrifice and marital quality.

Methods To achieve this purpose, the related literature concerning these variables was investigated in dissertations and research articles published in scientific journals from 1998 to 2017. Based on the research inclusion criterion, 21 research studies, including 6 dissertations and 15 articles were considered for meta-analysis, measuring 76 effects size for the relationship between sacrifice and marital quality. The coefficients and indicators were calculated by the Comprehensive Meta-Analysis (CMA-2) software.

Results Investigating the publication bias showed that studies on the relationship between sacrifice and marital quality were not biased. The results also showed a significantly positive correlation ($r=0.179$, $P<0.01$) between sacrifice and marital quality. Although according to Cohen's criteria, this figure is low. Investigating the role of moderator variables revealed that the relationship between sacrificing behaviors and marital quality was influenced by the moderator variables such as the type of publication and research place so that the effect size of research in Iran increased to 0.425.

Conclusion Results of this meta-analysis indicate that sacrifice is influenced by social and cultural context. Theoretical and practical implications of this research results were discussed in detail.

* Corresponding Author:

Reza Khojastehmehr, PhD.

Address: Department of Consulting, Faculty of Education Sciences and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

Tel: +98 (916) 3063053

E-mail: khojasteh_r@scu.ac.ir

فرا تحلیل رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی

* رضا خجسته مهر^۱، زینب آقایی^۲، مرتضی امیدیان^۳

- ۱- استاده، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.
 ۲- کارشناس ارشد مشاوره، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.
 ۳- دانشیار، گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۲۳ فروردین ۱۳۹۶

تاریخ پذیرش: ۲۵ مرداد ۱۳۹۶

تاریخ انتشار: ۰۱ مهر ۱۳۹۶

هدف: چشم‌پوشی از فعالیت و رفتاری که فرد خواهان آن است یا عمل کردن به گونه‌ای که مطلوب فرد نیست، فداکاری قلمداد می‌شود. نتایج مطالعات رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی متفاوت و متناقض است. هدف این پژوهش برآورد اندازه اثر کلی (همبستگی) فداکاری و کیفیت زناشویی بود.

مواد و روش‌ها: برای دستیابی به این هدف، ادبیات پژوهشی مربوط به رابطه این متغیرها، در پایان‌نامه‌ها و مقاله‌های انتشار یافته در مجله‌های علمی بین سال‌های ۱۹۹۸ تا ۲۰۱۷ بررسی شد. ۲۱ پژوهش (۶ پایان‌نامه و ۱۵ مقاله) بر اساس معیارهای این پژوهش وارد فراتحلیل شدند. این پژوهش شامل ۷۶ اندازه اثر مستقل برای رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی بود. نتایج حاصل از بررسی سوگیری انتشار، نشان‌دهنده نبود سوگیری در انتشار بود.

یافته‌ها: نتایج نشان داد میزان اندازه اثر در مدل اثرهای تصادفی برای رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی ۰/۱۷۹ است که در سطح $P < 0/01$ معنی‌دار است. هرچند این میزان اندازه اثر بر اساس شاخص تفسیری کوهن نسبتاً کم است، ولی بررسی نقش متغیرهای تعدیل‌کننده نشان داد رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی، تحت تأثیر متغیرهای نوع انتشار و محل پژوهش است؛ به گونه‌ای که این میزان اثر در پژوهش‌های انجام‌شده در ایران به میزان ۰/۴۲۵ افزایش یافت.

نتیجه‌گیری: نتایج این فراتحلیل نشان داد فداکاری یک متغیر متأثر از بافت فرهنگی و اجتماعی است. همچنین درباره مضامین نظری و کاربردی یافته‌های این پژوهش به تفصیل بحث شد.

کلیدواژه‌ها:

فرا تحلیل، فداکاری، کیفیت زناشویی

مقدمه

زندگی زناشویی و روابط زوجین، فداکاری^۷ است. فداکاری در معنای عمومی به مفهوم صرف‌نظر کردن از خواسته‌ها و منافع شخصی به نفع شریک یا به نفع حفظ و تقویت رابطه است. فداکاری همچنین عبارت است از چشم‌پوشی از فعالیت و رفتاری که فرد خواهان آن است یا عمل کردن به گونه‌ای که مطلوب فرد نیست یا هر دو (ون لانگ و همکاران، ۱۹۹۷).

نظریه‌های مختلفی به مفهوم‌سازی فداکاری در روابط زناشویی پرداخته‌اند. یکی از مهم‌ترین نظریه‌ها در این زمینه نظریه وابستگی متقابل^۸ است. مطابق این نظریه در روابط متقابل همسران، زمانی که علایق و خواسته‌های همسران در تعارض با یکدیگر قرار می‌گیرد، افراد باید برای بقای رابطه، از اهداف

کیفیت زناشویی^۱ ارزیابی‌ای ذهنی از رابطه بین همسران (لوکاس، ۲۰۱۶) است و به وجود عناصری وابسته است که باعث استحکام و تداوم این رابطه و ایجاد تفاهم می‌شود (بلیر، ۱۹۹۳). کیفیت زناشویی مفهومی چندبُعدی است و شامل ابعاد گوناگون روابط زوجین مانند سازگاری^۲، رضایت^۳، شادی^۴، انسجام^۵ و تعهد^۶ می‌شود (تروکسل، ۲۰۰۶). یکی از عوامل تأثیرگذار بر کیفیت

1. Marital Quality
2. Adjustment
3. Satisfaction
4. Happiness
5. Solidarity
6. Commitment

7. Sacrifice

8. Interdependence theory

* نویسنده مسئول:

دکتر رضا خجسته مهر

نشانی: اهواز، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، گروه مشاوره.

تلفن: ۰۵۳ ۲۰۶۳۰۵۳ (۹۱۶) ۹۸+

پست الکترونیکی: khojasteh_r@scu.ac.ir

فداکاری بر کیفیت زناشویی متفاوت و متناقض است. نتایج برخی پژوهش‌ها (سلطان‌زاده اهوازی، ۲۰۱۳؛ خجسته‌مهر و کراچیان و شیرالی‌نیا، ۲۰۱۵؛ محمدلو، کارگر برزری، خانبانی و امینی یگانه، ۲۰۱۶؛ دهقان‌پور، ۲۰۱۶؛ آل‌بوغبیش، ۲۰۱۸؛ ون‌لانگ و همکاران، ۱۹۹۷؛ استنلی، وایتون، سادبری، کلمنت و مارکمن، ۲۰۰۶؛ فیگرس، ۲۰۰۸؛ راپل و کوران، ۲۰۱۲؛ توتنهاگن، کوران، سریدو و باتلر، ۲۰۱۳؛ تانگ، کوران و آریو، ۲۰۱۴؛ استفورد، دیوید و مک‌فرسون، ۲۰۱۴؛ خجسته‌مهر، کاوند و سودانی، ۲۰۱۷) بیانگر رابطه مثبت فداکاری و کیفیت زناشویی است.

استنلی^۹ و همکاران (۲۰۰۶) معتقدند روابط زوجین در صورتی که به رفتارهای مفیدی همچون فداکاری گرایش پیدا کند، پربارتر و غنی‌تر خواهد شد. پژوهش ون‌لانگ، آگنیو، هرینگ و استمرز^{۱۰} (۱۹۹۷) و ون‌لانگ و همکاران (۱۹۹۷) بیانگر این است که افرادی که اقدام به رفتارهای فداکارانه می‌کنند به احتمال بیشتری نسبت به سایرین، با همسر خود می‌مانند. ون‌لانگ و همکاران (۱۹۹۷) در فراتحلیلی^{۱۱} با عنوان «تمایل به فداکاری در میان زوج‌ها» به این نتیجه دست یافتند که تمایل به فداکاری، رابطه مثبتی با سطح رضایت از رابطه فعلی و میزان سرمایه‌گذاری و همبستگی منفی با کیفیت جانشین‌های بالقوه رابطه فعلی دارد. خجسته‌مهر و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی نشان دادند رفتارهای فداکارانه همسران و ادراک این فداکاری‌ها از سوی همسران منجر به احساس نزدیکی عاطفی بیشتر بین آن‌ها می‌شود و بر تداوم ارتباط زناشویی آن‌ها تأثیرگذار است.

نتایج برخی پژوهش‌ها نیز نشان‌دهنده رابطه منفی فداکاری و کیفیت زناشویی است (وایتون و همکاران، ۲۰۰۷؛ توتنهاگن و کوران، ۲۰۱۱؛ توتنهاگن و همکاران، ۲۰۱۳؛ کوران و همکاران، ۲۰۱۵). وایتون و همکاران (۲۰۰۷) نشان دادند ادراک فداکاری به مثابه آسیب به خود با تعهد پایین در رابطه، عملکرد زوجی کم و نشانگان افسردگی^{۱۲} بسیار همراه است. نتایج بررسی یونگ و کوران (۲۰۱۶) نیز نشان داد فراوانی فداکاری با رضایت زناشویی رابطه منفی دارد و رابطه فراوانی فداکاری و رضایت زناشویی از طریق قدردانی^{۱۳} از همسر تعدیل می‌شود؛ به این صورت که وقتی افراد به طور مکرر فداکاری می‌کنند و از فداکاری آن‌ها از سوی همسر قدرانی می‌شود، رضایت زناشویی بیشتری تجربه می‌کنند؛ ولی وقتی از فداکاری آن‌ها کمتر قدردانی می‌شود، رضایت ارتباطی کمتری تجربه می‌کنند.

در بررسی دیگری که در رابطه با ۱۳۰ زوج با روابط عاشقانه صورت گرفت، هیچ ارتباطی بین مشارکت در فداکاری و

شخصی و آنی خود صرف‌نظر کنند. زمانی که علایق زن و شوهر در یک جهت باشد نیازی به فداکاری نیست، اما همیشه علایق آن‌ها همسو نیست؛ بنابراین، فداکاری در بافت تعاملی زندگی زناشویی و در موقعیت‌هایی که خواسته‌های همسران، متعارض است ضرورت می‌یابد (فیگرس، ۲۰۰۸).

به اعتقاد اندرسون و ساباتلی^۹ (۲۰۰۷) در روابط نزدیک نیاز به مقدار زیادی وابستگی متقابل است و از آنجا که هدف از این روابط به‌دست‌آوردن صمیمیت^{۱۰} است، بسیار مهم است که افراد فقط بر اساس علایق و نیازهای خود عمل نکنند، زیرا رفتارهای مبتنی بر خودخواهی مانع ایجاد صمیمیت در روابط هستند. بر اساس نظریه نقش ادراک در فداکاری^{۱۱} (حسین، ۲۰۰۷) اینکه فردی این‌گونه برداشت می‌کند که عملش موجب علاقه در فردی می‌شود که او را دوست دارد و برای رابطه آن‌ها با ارزش است، اثر مثبت بسیاری بر رابطه آن‌ها و احساسش از خودش دارد، اما هنگامی که فردی برداشت کند اعمالش تأثیری در علاقه فرد دیگر ندارد، فداکاری به مثابه آسیب به خود، ادراک و منتهی به کاهش عملکرد رابطه و تهدید سلامت روانی می‌شود (حسین، ۲۰۰۷؛ وایتون، استنلی و مارکمن، ۲۰۰۷).

بر اساس نتایج پژوهش کوران، برک، یونگ و توتنهاگن^{۱۲} (۲۰۱۵) فراوانی فداکاری با هیچ‌یک از جنبه‌های کیفیت رابطه همبستگی ندارد. آن‌ها معتقدند ادراک آگاهی همسر از فداکاری با کیفیت ارتباطی رابطه دارد، نه فراوانی فداکاری. درواقع افرادی که ادراک می‌کنند همسرشان از این مسئله آگاه است که فداکاری به خاطر او انجام شده است تعهد و رضایت و عشق بسیار بیشتر و دوسوگرایی^{۱۳} کمتری را در رابطه خود گزارش می‌کنند. نتایج پژوهش آن‌ها همچنین نشان داد ادراک آگاهی همسر از فداکاری از سوی بازیگر^{۱۴} (فرد فداکار) موجب می‌شود شریک^{۱۵} (همسری که فداکاری به خاطر او انجام شده است) نیز تعارض کمتری در رابطه خود گزارش کند. با این حال، بعضی از نظریه‌های فمینیستی^{۱۶} اولیه عقاید منفی زیادی درباره فداکاری دارند و معتقدند فداکاری برای فرد آسیب‌زاست و باعث وابستگی و نارضایتی از رابطه و افسردگی می‌شود (فیگرس، ۲۰۰۸).

تاکنون پژوهش‌های زیادی در زمینه رابطه فداکاری و کیفیت (رضایت، صمیمیت، تعهد، انسجام و سازگاری) زناشویی انجام شده است. نتایج این پژوهش‌ها در خصوص اثرات مثبت یا منفی

9. Anderso & Sabatelli

10. Intimacy

11. Perception of sacrifice

12. Curran, Burke, Young, & Totenhagen

13. Ambivalence

14. Actor

15. Partner

16. Femenism Theory

17. Stanley

18. Agnew, Harink, & Steemers

19. Meta-analysis

20. Depression

21. Appreciation

زناشویی انجام شده است. نتایج این پژوهش‌ها درباره رابطه مثبت یا منفی فداکاری با کیفیت زناشویی متفاوت و متناقض است. حجم زیاد این پژوهش‌ها و نتایج متفاوت و گاهی متضاد آن‌ها استفاده از فراتحلیل را به عنوان روشی برای تلخیص و نتیجه‌گیری از این حجم پژوهش و اینکه در نهایت ارتباط میان این دو متغیر چگونه است ضروری می‌کند. علاوه بر این، رایجت و ایمپت (۲۰۱۷) در مرور و بازنگری ادبیات پژوهشی مربوط به فداکاری، ضمن برشمردن برخی از عوامل مؤثر بر رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی به این موضوع اشاره می‌کنند که نبود پاسخ قطعی و جامع درباره مرتبطبودن یا نبودن فداکاری با بهزیستی فردی و ارتباطی، استفاده از فراتحلیل برای شفاف‌سازی این موضوع را ضروری می‌کند.

با توجه به اهمیت و پیامدهای فراوان فداکاری در زندگی زناشویی و نتایج متناقض پژوهش‌های اولیه، هدف اول از انجام این پژوهش، ترکیب و تلخیص نتایج حاصل از پژوهش‌های منفرد گذشته به منظور ارائه پاسخی جامع و کامل به این سؤال اساسی است که اندازه اثر^{۲۸} (همبستگی) کلی پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی چه میزان است؟ با توجه به ملاحظات نظری و یافته‌های پژوهشی موجود مبنی بر اینکه فداکاری وابسته به فرهنگ و بافت دینی و مذهبی است (خجسته‌مهر و همکاران، ۲۰۱۸) هدف دوم پژوهش پاسخ به این سؤال است که آیا متغیر محل پژوهش، رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی را تعدیل می‌کند؟

روش

در این پژوهش برای تعیین، جمع‌آوری، ترکیب و خلاصه‌کردن یافته‌های پژوهشی در زمینه رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی از فن آماری فراتحلیل استفاده شد. برای انجام فراتحلیل و ترکیب نتایج تحقیقات، باید آماره‌های آزمون به مقادیر اندازه اثر تبدیل شود (قربانی‌زاده و حسن‌نانگیر، ۲۰۱۴). وقتی روش استفاده‌شده برای پژوهشی از نوع همبستگی باشد، معمولاً روابط بین دو متغیر نیز به صورت ضریب همبستگی گشتاوری پیرسون (۲) گزارش می‌شود و در چنین شرایطی، همانند این پژوهش، با توجه به ماهیت موضوع پژوهش که سنجش رابطه است، مقدار ۲ محاسبه‌شده را به عنوان شاخصی برای اندازه اثر پژوهش موردنظر فرض می‌کنند (هومن، ۲۰۰۸).

اندازه‌های اثر ترکیبی ثابت و تصادفی، بر اساس شاخص کوهن^{۲۹} تفسیر می‌شوند و در مدل اثرهای ثابت^{۳۰} فرض می‌شود که یک اندازه اثر واقعی وجود دارد که این اندازه اثر، زیربنای همه تحلیل‌هاست و همه تفاوت‌های اندازه‌های اثر مشاهده‌شده

28. Effect size

29. Cohen

30. Fixed effects model

داده‌های خودگزارشی از رضایت زناشویی یا بهزیستی فردی^{۳۲} (رایجت و ایمپت، ۲۰۱۷) به دست نیامد. همچنین برخی شواهد نشان می‌دهد اگر فداکاری از میزانی بالاتر رود، اثرات منفی‌ای بر روابط دارد؛ بنابراین، رابطه بین فداکاری و عملکرد رابطه به صورت خطی نیست، بلکه بیشتر منحنی است؛ به این معنا که اگر فداکاری به میزان لازم صورت گیرد و در آن حد تعادلی رعایت شود بر روابط آثار مثبتی دارد. اگر فداکاری در حد زیاد و به صورت مرتب انجام شود بر کیفیت روابط زناشویی اثر منفی دارد (پارکر و پاتندن، ۲۰۰۹).

همچنین اگر در روابط زناشویی فقط یکی از زوجین دست به فداکاری بزند و فداکاری او به صورت یک‌طرفه باشد و سنگینی رفتارهای فداکارانه تنها بر دوش یکی از زوجین باشد، احتمال بروز پیامدهای منفی در روابط بیشتر است (ایمپت و گوردن، ۲۰۰۸). نتایج پژوهش خجسته‌مهر، محمدی، سودانی و عباسپور (۲۰۱۸) نیز مشخص کرد بهترین حالت فداکاری در زندگی زناشویی، متقابل و دوطرفه‌بودن آن است و چنانچه فقط یک نفر اقدام به فداکاری کند، فداکاری می‌تواند آسیب‌زا باشد.

در تبیین این تناقضات برخی از پژوهش‌ها نشان دادند ممکن است هزینه‌های فداکاری، از قبیل تجربه عواطف منفی^{۳۳} و سرکوب عواطف منفی^{۳۴} در طی فداکاری دلیل کاهش بهزیستی و ثبات و رضایت از رابطه باشد (ایمپت و همکاران، ۲۰۱۲؛ لی و ایمپت، ۲۰۱۳؛ ایمپت، لی، کوگان، اویس و کلنتر، ۲۰۱۴؛ رایجت، بالیت، وایزمن و هافمن، ۲۰۱۵). برخی نیز معتقدند فداکاری به خودی خود برای رابطه مضر نیست، بلکه این موضوع ناشی از انگیزه‌های اجتنابی^{۳۵} فداکاری است. در انگیزه‌های استقبالی^{۳۶} افراد برای شادکردن همسر یا صمیمیت بیشتر و در انگیزه‌های اجتنابی برای اجتناب از تعارض، نارضایتی یا ازدست‌دادن علاقه به رابطه، فداکاری می‌کنند (فیگرس، ۲۰۰۸). انگیزه‌های استقبالی فداکاری منجر به احساسات مثبت و افزایش رضایت زناشویی می‌شود؛ در صورتی که انگیزه‌های اجتنابی منجر به کاهش رضایت و پایداری^{۳۷} ارتباطی می‌شود (کاوند، ۲۰۱۲؛ سلطان‌زاده اهوازی، ۲۰۱۳؛ آل‌بوغیبش، ۲۰۱۸؛ فیگرس، ۲۰۰۸؛ ایمپت و همکاران، ۲۰۱۰؛ ایمپت و همکاران، ۲۰۱۲؛ ایمپت و همکاران، ۲۰۱۴).

همان‌گونه که اشاره شد، موضوع فداکاری و کیفیت زناشویی کنجکاو پژوهشگران متعددی را برانگیخته و تاکنون پژوهش‌های زیادی درباره رابطه فداکاری و ابعاد کیفیت

22. Personal well-bing

23. Negative emotion

24. Negative emotional suppression

25. Avoidance motiveness

26. Approach motiveness

27. Stability

تخصصی نور^{۴۰}، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی^{۴۱}، مرجع دانش سیویلیکا^{۴۲}، بانک اطلاعات نشریات کشور^{۴۳}، وبسایت مرکز اسناد و مدارک علمی ایران^{۴۴}، پایگاه استنادی علم جهان اسلام^{۴۵} و پایگاه‌های اطلاعاتی لاتین همچون ساینس دایرکت^{۴۶}، گوگل اسکالر^{۴۷}، وایلی^{۴۸}، تیلور و فرانسیس^{۴۹}، سیج^{۵۰}، اریک^{۵۱}، ای‌پی‌ای^{۵۲}، جستور^{۵۳} و اسکوپوس^{۵۴} استفاده شد.

به این ترتیب، پس از جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعاتی با این کلیدواژه‌ها، ۳۴ پژوهش اعم از مقاله و پایان‌نامه که رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی را در سطح جهان بررسی کرده بودند، شناسایی شد. مجموعه‌ای از ملاک‌های ورود به منظور انتخاب موارد نهایی تعریف شد. ملاک‌های ورود پژوهش‌ها به این فراتحلیل عبارت بودند از: ۱. بررسی رابطه فداکاری و سازه‌های کیفیت زناشویی (رضایت، صمیمیت، تعهد، توافق^{۵۵} و سازگاری)؛ ۲. گزارش ضرایب همبستگی (r)؛ ۳. چاپ مقاله‌ها در مجله‌های علمی پژوهشی معتبر بین سال‌های ۱۹۹۸ تا ۲۰۱۷ (برای پژوهش‌های انجام‌شده در ایران محدودیت زمانی اعمال نشد)؛ ۴. انجام پایان‌نامه‌ها در دانشگاه‌های معتبر و مورد اعتماد بودن از نظر کیفیت تحقیق؛ ۵. ارائه گزارش پژوهش به زبان فارسی یا انگلیسی.

در نهایت ۲۱ پژوهش که ملاک‌های لازم برای ورود به این فراتحلیل را داشتند انتخاب شدند (آلبوغیش، ۲۰۱۸؛ خجسته‌مهر و همکاران، ۲۰۱۵؛ دهقان‌پور، ۲۰۱۶؛ سلطان‌زاده اهوازی، ۲۰۱۳؛ کاوند، ۲۰۱۲؛ محمدلو و همکاران، ۲۰۱۶؛ کائو و همکاران، ۲۰۱۷؛ کوران و همکاران، ۲۰۱۵؛ فیگرس، ۲۰۰۸؛ حسین، ۲۰۰۷؛ خجسته‌مهر و همکاران، ۲۰۱۷؛ متینگلی و کلارک، ۲۰۱۲؛ راپل و کوران، ۲۰۱۲؛ ستافورد و همکاران، ۲۰۱۴؛ استنلی و همکاران، ۲۰۰۶؛ تنگ و همکاران، ۲۰۱۴؛ توتنهانگ و کوران، ۲۰۱۱؛ توتنهانگ و همکاران، ۲۰۱۳؛ ویتون و همکاران، ۲۰۰۷؛ یانگ و کوران، ۲۰۱۶؛ ژانگ و لی، ۲۰۱۵). از ۲۱ پژوهش اولیه، ۷۶ ضریب همبستگی مستقل (واحد تحلیل

در پژوهش‌های اولیه ناشی از خطای نمونه‌گیری است و در مقابل در مدل اثرهای تصادفی^{۳۱} فرض می‌شود که اندازه اثر واقعی از پژوهشی به پژوهش دیگر در حال تغییر است که از علل اصلی این تغییر، وجود متغیرهای مداخله‌کننده در روابط بین متغیر مستقل و وابسته است (هومن، ۲۰۰۸). در این پژوهش نیز با توجه به ناهمگونی^{۳۲} مشاهده‌شده در پژوهش‌های اولیه و به منظور تعمیم‌پذیری نتایج، مدل اثرهای تصادفی انتخاب شد.

برای بررسی ناهمگونی پژوهش‌های اولیه از شاخص‌های Q (کوکران^{۳۳}) و I^۲ (هیچینز و تامپسون، ۲۰۰۲) استفاده شد. برای بررسی معناداری متغیرهای تعدیل‌گر و اینکه آیا تغییرات در اندازه‌های اثر می‌تواند ناشی از این متغیرها باشد از آماره Q استفاده شد که شامل دو بخش Q درون‌گروهی^{۳۴} (شاخص تغییرپذیری اندازه اثر درون گروه‌ها) و Q بین‌گروهی^{۳۵} (شاخص تغییرپذیری اندازه اثر بین گروه‌ها) است. معناداری Q بین‌گروهی نشان می‌دهد میانگین اندازه اثر در طبقه‌های مختلف متفاوت است (سیرین، ۲۰۰۵).

برای محاسبه سوگیری انتشار نیز از ترسیم نمودار کیفی^{۳۶}، روش رگرسیون خطی ایگر^{۳۷} و آزمون ایمن از خطای روزنتال^{۳۸} بهره گرفته شد. همه تجزیه و تحلیل‌های مربوط به سنجش اندازه‌های اثر ترکیبی ثابت و تصادفی، بررسی ناهمگونی پژوهش‌ها، تأثیر تعدیل‌گرها و سوگیری انتشار با استفاده از ویرایش دوم نرم‌افزار جامع آماری فراتحلیل (CMA-۲)^{۳۹} انجام شد.

جامعه و نمونه

واحد تحلیل در فراتحلیل، یافته‌های مربوط به پژوهش‌های پیشین است؛ در واقع از خلاصه‌های آماری پژوهش‌های پیشین به عنوان داده‌های پژوهشی استفاده می‌شود؛ بنابراین، جامعه آماری این فراتحلیل شامل همه پژوهش‌های در دسترس مربوط به رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی است که بین سال‌های ۱۹۹۸ تا ۲۰۱۷ در جهان انجام شده است. برای انتخاب پژوهش‌های منتشرشده و منتشرنشده از کلیدواژه‌های فداکاری، رفتارهای فداکاری، کیفیت زناشویی، رضایت زناشویی، سازگاری زناشویی، فداکاری در روابط زناشویی، فداکاری و کیفیت زناشویی، فراتحلیل و فداکاری برای جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعاتی ایرانی از جمله، پایگاه مجلات

40. www.noormags.ir

41. www.sid.ir

42. www.civilica.com

43. www.magiran.com

44. www.irandoc.ac.ir

45. www.isc.gov.ir

46. www.sciencedirect.com

47. www.google scholar.com

48. www.onlinelibrary.wiley.com

49. www.tandfonline.com

50. www.Journals.sagepub.com

51. www.eric.ed.gov

52. www.psycnet.apa.org

53. www.jstor.org

54. www.scopus.com

55. Agreement

31. Random Effects Model

32. Heterogeneity

33. Cochran

34. Q-Within (Qw)

35. Q-Between (Qb)

36. Funnel Plot

37. Egger's Liner Regression Method

38. Rosental's Fail-Safe N Test

39. Comprehensive Meta-Analysis- Version 2

صورت تصادفی در فراتحلیل وارد شد. لازم به یادآوری است که در این پژوهش رضایت از فداکاری و تمایل به فداکاری معادل با فداکاری در نظر گرفته شده است.

یافته‌ها

مقدار اندازه اثر به دست آمده برای مدل اثرهای تصادفی ۰/۱۷۹ (با مقادیر متناظر $Z=۲۰/۲۵۸$ و $P=۰/۰۰۱$) است که در سطح $P<۰/۰۱$ معنادار است. بدین ترتیب، با توجه به جدول شماره ۲ به طور کلی رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی معنادار است. پژوهش‌هایی که از آماره ۲ استفاده می‌کنند اندازه اثر متغیر بین +۱ و -۱ ایجاد می‌کنند که منعکس‌کننده دامنه همبستگی است (اشپرنکل و پی‌یرسی، ۲۰۰۵).

بر اساس دیدگاه کوهن (اشپرنکل و پی‌یرسی، ۲۰۰۵) در تفسیر اندازه اثر با استفاده از آماره ۲، مقدار $r>۰/۵$ بزرگ؛ $r=۰/۳$ متوسط و $r=۰/۱$ کوچک طبقه‌بندی می‌شود. بر این اساس، اندازه اثر در این پژوهش برای مدل اثرهای تصادفی (۰/۱۷۹) مقدار کمی کوچک، ولی معنادار تلقی می‌شود.

همان‌گونه که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود مقدار شاخص Q برای ۷۶ پژوهش حاضر در این فراتحلیل ۸۲۵/۶۱۲ (درجه آزادی=۷۵) به دست آمد که در سطح $P<۰/۰۱$ معنادار است و این نشانگر وجود ناهمگونی و نبود تجانس در اندازه اثر پژوهش‌های اولیه است. بر اساس نتایج مندرج در جدول شماره ۱ مقدار شاخص I^2 در این پژوهش ۹۰/۹۱۶ است که بیانگر ناهمگونی زیاد در پژوهش‌های بررسی شده است؛ در واقع ۹۰/۹۱۶ درصد از تغییرات کل مطالعات به دلیل ناهمگونی مطالعات است. معناداری شاخص Q و مجذور I^2 نشانگر ناهمگونی و پراکندگی در پژوهش‌های بررسی شده و وجود متغیرهای تعدیل‌گر در رابطه بین فداکاری و کیفیت زناشویی است؛ بنابراین، مدل نهایی برای ترکیب اندازه‌های اثر در این سؤال پژوهش، مدل اثرهای تصادفی است (اندازه اثر تصادفی نهایی در این پژوهش = ۰/۱۷۹). همچنین برای شناسایی و بررسی نقش متغیرهای تعدیل‌گری که ممکن است این ناهمگونی به دلیل اثر احتمالی آن‌ها رخ داده باشد، اقدام شد. به منظور بررسی سوگیری انتشار، از نمودار قیفی، رگرسیون خطی ایگر و ایمن از خطای روزنتال استفاده شد.

در تصویر شماره ۱ محور افقی نمودار نشانگر مقادیر اندازه‌های اثر پژوهش‌های بررسی شده و محور عمودی خطای استاندارد آن‌هاست. تراکم پژوهش‌ها در بالای نمودار و تقارن نسبی آن‌ها در اطراف میانگین، بیانگر نبود سوگیری انتشار در این فراتحلیل است، اما برای دستیابی به پاسخ دقیق‌تر از سایر روش‌های بررسی سوگیری انتشار نیز استفاده شده است.

بر اساس نتایج مندرج در جدول شماره ۲، برش (B) برابر با ۰/۴۹۷ - فاصله اطمینان ۹۵ درصد برابر با ۲/۴۱۲ و ۳/۴۰۶ - و

این پژوهش) برای رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی استخراج و به عنوان نمونه‌های مستقل وارد فراتحلیل شد. به منظور اطمینان از دقت و کیفیت داده‌های استخراج‌شده، نتایج جست‌وجو بارها از سوی نویسندگان مقاله، در زمینه روش و موضوع پژوهش، بررسی شد و پیرامون موارد اختلاف‌نظر تا رسیدن به توافق نهایی بحث و گفت‌وگو شد. بر اساس این توافق داده‌های حاصل از پژوهش‌ها در فرم کاربرگ، ثبت و وارد نرم‌افزار شد.

از مجموع ۲۱ پژوهش اولیه که ملاک ورود به فراتحلیل را داشتند ۷۱/۴۲ درصد به صورت مقاله در نشریات علمی پژوهشی معتبر انتشار یافته و ۲۸/۵۷ درصد به صورت پایان‌نامه بودند. همچنین کشور آمریکا با ۱۱ پژوهش (۵۲/۳۸ درصد) بیشترین پژوهش‌های دارای ملاک‌های لازم برای ورود به این فراتحلیل را به خود اختصاص داد. ایران با ۷ پژوهش (۳۳/۳۳ درصد) در رتبه دوم، چین با ۲ پژوهش (۹/۵۲ درصد) و پاکستان با یک پژوهش (۴/۷۶ درصد) در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

ابزار

در این پژوهش به منظور فراهم آوردن اطلاعات موردنیاز، فرم کاربرگ فراتحلیل طراحی و گزارش پژوهش‌های اولیه در این فرم‌ها ثبت شد. این ابزار با توجه به اطلاعات موردنیاز از پژوهش‌های اولیه در دو بخش اطلاعات کتاب‌شناسی و روش‌شناسی تهیه شد. بعد کتاب‌شناسی اطلاعاتی نظیر عنوان پژوهش، نوع اثر، نویسنده، محل پژوهش، تاریخ اجرا یا انتشار و عنوان مجله را دربرگرفت. در بعد روش‌شناسی، اطلاعات مربوط به ویژگی‌های نمونه، حجم نمونه، اطلاعات ابزار، نوع ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پایایی و روایی ابزارها، نوع روش پژوهش و روش‌های آماری استفاده‌شده، فرضیه‌ها یا سؤال‌های پژوهش، مقادیر ضریب همبستگی مربوط به فرضیه‌های پژوهش و سطوح معناداری، ثبت شد.

همچنین به منظور حفظ استقلال آماری داده‌ها چنانچه در پژوهشی ضرایب همبستگی مربوط به زنان و مردان جداگانه گزارش و یا همبستگی‌های مربوط به بازیگرشریک برآورد شده بود هرکدام از ضرایب مربوط، به عنوان همبستگی‌های مستقل در تحلیل وارد شدند. اگر در پژوهشی رابطه فداکاری با سازه‌های کیفیت زناشویی به صورت مجزا گزارش شده بود (مثلاً یک همبستگی بر اساس رابطه فداکاری با رضایت زناشویی و یک همبستگی بر اساس رابطه فداکاری با تعهد زناشویی) ضریب همبستگی مربوط به هرکدام به عنوان یک مطالعه مستقل وارد فراتحلیل شد؛ در پژوهش کائو^{۵۵} و همکاران (۲۰۱۷) که ضرایب همبستگی مربوط به رابطه متغیرها را در چندین نقطه زمانی گزارش کرده بود، برای حفظ استقلال داده‌ها، یکی از زمان‌ها به

جدول ۱. نتایج حاصل از آزمون Q و I^۲

مدل	اندازه اثر و فاصله اطمینان ۹۵ درصد			آزمون صفر (دو دامنه)			پراکندگی
	تعداد مطالعات	اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	نمره Z	P مقدار	
اثرهای ثابت	۷۶	۰/۱۷۸	۰/۱۶۱	۰/۱۹۴	۲۰/۲۵۸	۰/۰۰۱	۸۲۵/۶۱۲
اثرهای تصادفی	۷۶	۰/۱۷۹	۰/۱۲۲	۰/۲۳۵	۶/۰۴۸	۰/۰۰۱	-

دوفصلنامه روانشناسی معاصر

جدول ۲. نتایج حاصل از بررسی روش رگرسیون خطی ایگر

شاخص آماری	برش (B)	خطای استاندارد (SE)	۹۵ درصد (دو دامنه)		مقدار t	درجه آزادی	P (یک دامنه)	
			حد پایین	حد بالا			مقدار	مقدار
نتایج	-۰/۴۹۷	۱/۴۶۰	-۳/۴۰۶	۲/۴۱۲	۰/۳۴۰	۷۴	۰/۳۶۷	۰/۳۳۴

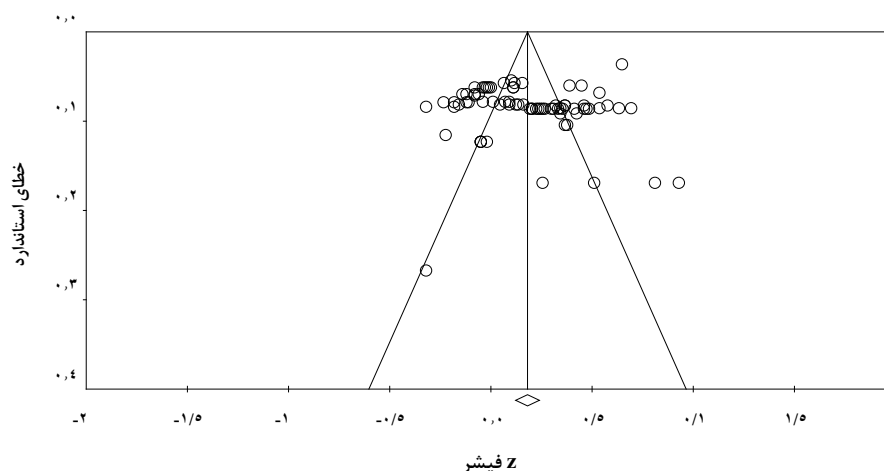
دوفصلنامه روانشناسی معاصر

می‌شود. زیاده‌بودن این تعداد بیانگر دقت و صحت اطلاعات و نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش است؛ بنابراین، می‌توان به اندازه اثر کلی اعتماد کرد و سوگیری انتشار هم نتایج را تهدید نمی‌کند.

همچنین با توجه به نتایج حاصل از آزمون Q و I^۲ که بیانگر ناهمگونی و پراکندگی در پژوهش‌های بررسی‌شده بود، نقش متغیرهای تعدیل‌کننده‌ای که ممکن است این ناهمگونی به دلیل اثر احتمالی آن‌ها رخ داده باشد، بررسی شد. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده در **جدول شماره ۴**، اندازه اثر در مدل تصادفی برای پژوهش‌های انتشار یافته به شکل مقاله با اندازه نمونه ۷۵۷۸، برابر ۰/۰۸۷ و برای پژوهش‌های انجام‌شده به صورت پایان‌نامه با اندازه نمونه ۵۳۷۲، برابر با ۰/۲۸۰ است که هر دو شاخص معنادار است. همچنین مقدار آماره Q برای متغیر نوع انتشار برابر با ۱۲/۰۸۵ (با مقادیر متناظر df=۱ و P=۰/۰۰۱) است که به لحاظ آماری معنادار است.

مقدار P یک دامنه ۰/۳۶۷ و مقدار P دو دامنه ۰/۷۳۴ است. این نتیجه بیانگر نبود انحراف معنادار پژوهش‌های گردآوری‌شده از خط رگرسیون و در نتیجه نبود سوگیری انتشار در پژوهش‌هاست.

اصطلاح N ایمن از خطا، بیانگر تعداد پژوهش‌های غیرمعناداری است که مقدار اندازه اثر را به سطح غیرمعناداری می‌رساند. بزرگ‌بودن N ایمن از خطا، نشان می‌دهد بعید است در کشورهای بایگانی پژوهش‌هایی وجود داشته باشد که به‌خوبی طرح‌ریزی شده باشد؛ از سوی دیگر، N ایمن از خطای کوچک بیانگر آن است که می‌توان درباره پذیرش روایی اندازه اثر مربوط به آن محتاط بود (**هومن، ۲۰۰۸**). بر اساس داده‌های **جدول شماره ۳** باید ۷۲۵۷ پژوهش دیگر به پژوهش‌ها اضافه شود تا مقدار P دو دامنه بزرگ‌تر از ۰/۰۵ شود و اثر کلی از لحاظ آماری معنادار نشود؛ به عبارت دیگر به ازای هر پژوهش بررسی‌شده تعداد ۹۵/۴۸ پژوهش گمشده وجود دارد که با اضافه کردن آن‌ها اثر مشاهده‌شده خنثی

دوفصلنامه روانشناسی معاصر

تصویر ۱. نمودار کیفی تورش انتشار بر اساس اثرات تصادفی در پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی

جدول ۳. نتایج حاصل از محاسبات N ایمن از خطا

شاخص آماری	مقدار Z برای مطالعات مشاهده شده	مقدار P برای مطالعات مشاهده شده	آلفا	دامنه	Z برای آلفا	تعداد مطالعات مشاهده شده	تعداد مطالعات گمشده‌ای که مقدار P را به آلفا می‌رساند
نتایج	۱۹/۲۵۱	۰/۰۰۱	۰/۰۵۰	۲	۱/۹۵۹	۷۶	۷۲۵۷

دوفصلنامه روانشناسی معاصر

جدول ۴. نتایج اندازه‌های اثر ترکیبی مربوط به رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی به تفکیک متغیرهای تعدیل‌گر

تعدیل‌گر	تعداد مطالعه	اندازه نمونه	آزمون صفر دو دامنه			پراکندگی		
			اندازه اثر تصادفی	نمره Z	مقدار P	مقدار Q بین گروهی	درجه آزادی	مقدار P
نوع انتشار	مقاله	۷۵۷۸	۰/۰۸۷	۲/۱۹۵	۰/۰۲۸*	۱۲/۰۸۵	۱	۰/۰۰۱**
	پایان‌نامه	۵۳۷۲	۰/۲۸۰	۶/۸۱۵	۰/۰۰۱**			
محل پژوهش	خارج از کشور	۱۰۹۸۶	۰/۱۱۸	۲/۹۸۸	۰/۰۰۱**	۲۳/۸۰۳	۱	۰/۰۰۱**
	داخل کشور	۱۹۶۴	۰/۴۲۵	۷/۳۰۶	۰/۰۰۱**			

دوفصلنامه روانشناسی معاصر

** $P < 0.05$, * $P < 0.01$

فداکاری و کیفیت زناشویی است که یافته مربوط به سؤال اول این پژوهش نیز همسو با نتایج این پژوهش‌ها مؤید رابطه مثبت بین این متغیرهاست. برخی پژوهش‌ها به رابطه منفی (وایتون و همکاران، ۲۰۰۷؛ توتنهاگن و کوران، ۲۰۱۱؛ توتنهاگن و همکاران، ۲۰۱۳؛ کوران و همکاران، ۲۰۱۵) دست یافتند و برخی پژوهش‌ها نیز هیچ ارتباطی بین آن‌ها مشاهده نکردند (رایجت و ایمپت، ۲۰۱۷).

همان‌گونه که اشاره شد ترکیب نتایج پژوهش‌های بررسی شده در این فراتحلیل نشان داد بین فداکاری و کیفیت زناشویی رابطه مثبتی وجود دارد. در ادامه برخی از تبیین‌های احتمالی‌ای که می‌تواند یافته حاصل از سؤال پژوهش را تبیین کند ارائه می‌شود. نظریه وابستگی متقابل (فیگرس، ۲۰۰۸) می‌تواند در تبیین این یافته یاری‌رسان باشد. با توجه به این نظریه در بافت تعاملی زندگی زناشویی، فداکاری یکی از زوجین در موقعیت‌های تعارض منافع و نیازهایشان با یکدیگر، سبب حل تعارض و حفظ و بهبود کیفیت روابط زناشویی می‌شود.

بر اساس نظریه نقش ادراک در فداکاری (حسین، ۲۰۰۷) ادراک افراد از فداکاری، تعیین‌کننده مثبت یا منفی بودن نتیجه فداکاری برای آن‌هاست. ادراک فرد از رفتارهای فداکارانه خود که منجر به شادکامی همسرش می‌شود، احساس ارزشمند بودن را در فرد ایجاد می‌کند، این حس ارزشمندی به نوبه خود بر کیفیت ارتباط فرد با همسرش نیز تأثیرگذار است. چنین فردی تصویری مثبت از خود در ذهن دارد و رضایت بیشتری را در زندگی

اندازه اثر در مدل تصادفی برای پژوهش‌های انجام‌شده در خارج از کشور ایران با اندازه نمونه ۱۰ هزار و ۹۸۶، برابر ۰/۱۱۸ و برای پژوهش‌های داخل کشور با اندازه نمونه ۱۹۶۴، برابر ۰/۴۲۵ است که هر دو در سطح $P < 0.01$ معنی‌دار است. میزان اندازه اثر در پژوهش‌های داخل کشور بیشتر از پژوهش‌های انجام‌شده در خارج از کشور است. آماره Q برای محل پژوهش برابر با ۲۳/۸۰۳ (با مقادیر متناظر $df=1$ و $P=0.001$) است که به لحاظ آماری معنادار است؛ بنابراین، متغیرهای نوع انتشار و محل پژوهش به عنوان متغیرهای تعدیل‌کننده بر اندازه اثر مشاهده‌شده تأثیر داشته‌اند.

بحث

هدف این پژوهش تعیین اندازه اثر کلی رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی بود. اندازه اثر ترکیبی در مدل اثرهای تصادفی برای رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی برابر ۰/۱۷۹ بود که بر اساس شاخص کوهن (اشپرینکل و پی‌یرسی، ۲۰۰۵) به اندازه اثری کوچک تفسیر می‌شود. به این ترتیب، فراوانی فداکاری با کیفیت زناشویی یک رابطه مثبت، اما کوچک دارد. پژوهش‌های زیادی به بررسی نقش فداکاری در کیفیت زناشویی پرداخته‌اند؛ نتایج برخی از این پژوهش‌ها نشانگر رابطه مثبت (سلطان‌زاده اهوازی، ۲۰۱۳؛ محمدلو و همکاران، ۲۰۱۶؛ دهقان‌پور، ۲۰۱۶؛ آل‌بوغبیش، ۲۰۱۸؛ خجسته‌مهر و همکاران، ۲۰۱۷؛ ون‌لانگ و همکاران، ۱۹۹۷؛ استنلی و همکاران، ۲۰۰۶؛ فیگرس، ۲۰۰۸؛ استفورد و همکاران، ۲۰۱۴؛ تانگ و همکاران، ۲۰۱۴) بین

زناشویی تجربه می‌کند. ادراک فرد از فداکاری همسر خود، منجر به احساس نزدیکی عاطفی بیشتر آنان به یکدیگر می‌شود و بر دوام ارتباط زناشویی آن‌ها تأثیرگذار است (خجسته‌مهر و همکاران، ۲۰۱۷). بر اساس نتایج برخی پژوهش‌ها نگرش افراد نسبت به فداکاری نیز بر کیفیت و ثبات رابطه آنان تأثیرگذار است. زوجینی که رضایت بیشتری برای فداکاری نسبت به یکدیگر داشته‌اند، احتمال پریشانی‌ها و مشکلات ارتباطی و وقوع طلاق در آنان کمتر است (استنلی و همکاران، ۲۰۰۶).

روزنتال و دیماتئو^{۵۷} (هومن، ۲۰۰۸) این مسئله را یک تبعیض جدی بین نتایج معنادار و غیرمعنادار از نظر آماری می‌دانند، ولی در بررسی نتایج پایان‌نامه‌هایی که برای پژوهشگران این مقاله قابل دستیابی بود و ملاک‌های ورود به این فراتحلیل را داشتند، بیشتر نتایج گزارش شده در آن‌ها معنادار و همان‌گونه که تحلیل‌ها نشان داد مقدار اندازه اثر ترکیبی آن‌ها بیشتر بود؛ بنابراین، احتمالاً دلیل انتشار نیافتن نتایج این پایان‌نامه‌ها، مربوط به نوع نتایج به دست آمده در آن‌ها نباشد. بلکه می‌تواند به اقدام نکردن یا علاقه‌نداشتن پژوهشگران و نویسندگان آن‌ها برای چاپ مربوط باشد.

این پژوهش با محدودیت‌هایی نیز مواجه بود که می‌توان به نبود گزارش دقیق از اطلاعات آماری مربوط به پژوهش‌های اولیه بررسی شده اشاره کرد. پیشنهاد می‌شود ویراستاران علمی و سردبیران مجله‌های علمی، پژوهشگران را ترغیب کنند تا مقادیر اندازه اثر، فرضیه‌های آماری، حجم نمونه و اطلاعات جمعیت‌شناختی مربوط به نمونه‌های پژوهش خود را به صورت دقیق در گزارش‌های خود تشریح کنند. همچنین نتایج این فراتحلیل مبتنی بر داده‌های کمی مربوط به پژوهش‌های اولیه است؛ بنابراین، دقت و درستی این داده‌ها برعهده نویسندگان پژوهش‌های اولیه است. با توجه به اینکه کیفیت فراتحلیل وابسته به کیفیت پژوهش‌های اولیه انتخاب شده است، ممکن است باز هم در شرایطی با وجود تلاش و دقت پژوهشگران، برای انتخاب پژوهش‌های با کیفیت مناسب، غفلت شده باشد. البته این محدودیت چندان زیان‌بار نیست، زیرا پژوهش‌های گذشته برای ارتباط بین کیفیت روش‌شناسی پژوهش و اندازه اثر، همبستگی معناداری به دست نیآورده‌اند (سیرین، ۲۰۰۵).

نتایج این پژوهش نشان داد میزان اندازه اثر برای رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی در پژوهش‌های داخلی به طور معناداری بیشتر از پژوهش‌های خارجی است؛ این یافته مهر تأییدی بر نقش بافت فرهنگی و مذهبی بر رابطه فداکاری و کیفیت زناشویی است. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود در مطالعات بین‌فرهنگی رابطه رفتارهای فداکارانه و کیفیت زناشویی بیشتر آزمایش و مطالعه شود. همچنین متخصصان حوزه روان‌شناسی و مشاوره ازدواج و خانواده بیش‌ازپیش بر اهمیت انجام رفتارهای فداکارانه، به‌ویژه

اگرچه فداکاری برای کیفیت زناشویی مفید است، عوامل دیگری وجود دارد که این رابطه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. توجه به نقش این عوامل می‌تواند در مورد کم‌بودن اندازه اثر در این پژوهش، توجیه‌کننده باشد. یکی از این عوامل به بافت فرهنگی‌ای که پژوهش‌های اولیه در آن صورت گرفته است اشاره دارد؛ به گونه‌ای که با ورود متغیر تعدیل‌گر محل پژوهش میزان اندازه اثر در پژوهش‌های انجام‌شده در ایران به مقدار ۰/۴۲۵ رسید. این اندازه اثر ترکیبی (۰/۴۲۵) در ایران بیشتر از کشورهای دیگر (۰/۱۱۸) است.

اگرچه فداکاری برای کیفیت زناشویی مفید است، عوامل دیگری وجود دارد که این رابطه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. توجه به نقش این عوامل می‌تواند در مورد کم‌بودن اندازه اثر در این پژوهش، توجیه‌کننده باشد. یکی از این عوامل به بافت فرهنگی‌ای که پژوهش‌های اولیه در آن صورت گرفته است اشاره دارد؛ به گونه‌ای که با ورود متغیر تعدیل‌گر محل پژوهش میزان اندازه اثر در پژوهش‌های انجام‌شده در ایران به مقدار ۰/۴۲۵ رسید. این اندازه اثر ترکیبی (۰/۴۲۵) در ایران بیشتر از کشورهای دیگر (۰/۱۱۸) است.

خجسته‌مهر و همکاران (۲۰۱۸) نیز در مطالعه‌ای پدیدارشناختی مشخص کردند عقاید مذهبی از اجزای اصلی تجربه زیسته فداکاری در نمونه ایرانی است. این نتیجه با توجه به نقش سازه‌های فرهنگی و تعالیم تربیتی متفاوت و با توجه به اهمیت فداکاری و گذشت در آموزه‌های دینی در کشور ایران در مقایسه با سایر جوامع، به‌ویژه جوامع فردگرای غربی قابل تبیین است؛ بنابراین، با توجه به اهمیت آموزه‌های دین اسلام در میان مردم ایران، ممکن است عواملی همچون رضای خداوند، اعتقاد به ثواب اخروی و غیره باعث شود افراد دشواری‌های زندگی زناشویی را تحمل کنند و از منافع خود به صورت غیرمشروط و بدون هیچ چشم‌داشتی، به نفع رابطه و همسرشان بگذرند.

رضایت افراد از فداکاری برای همسرشان (استنلی و همکاران، ۲۰۰۶؛ تانگ و همکاران، ۲۰۱۴)، ادراک سودمندی فداکاری (لان و همکاران، ۲۰۱۷)، ادراک سهولت فداکاری (کوروری، کوران و پارکمن، ۲۰۱۱)، هدف همسران از فداکاری، ویژگی‌های شخصیتی ارائه‌دهندگان و گیرندگان فداکاری، عواطف تجربه‌شده در طی فداکاری، انگیزه فداکاری، متقابل و دوسویه بودن فداکاری، قدردانی از فداکاری و غیره از دیگر عواملی هستند که بر دیدگاه افراد نسبت به فداکاری و کیفیت روابط زناشویی آن‌ها اثر می‌گذارد، اما در این پژوهش به دلیل محدودیت روش‌شناختی فراتحلیل امکان پرداختن به آن‌ها وجود نداشت که شایسته است در پژوهش‌های آتی پژوهشگران این حوزه به آن توجه کنند.

نتایج این فراتحلیل همچنین نشان داد متغیر نوع انتشار نیز یکی از عوامل ناهمگونی اندازه اثر است. در تبیین این یافته می‌توان گفت اگرچه معمولاً انتظار بر این است که میزان اندازه اثر در پژوهش‌های منتشرشده (مانند مقاله‌ها و کتاب‌ها) بیشتر از

فداکاری متقابل و دوسویه در غنی‌سازی زندگی زناشویی زوجین
تمرکز کنند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

این مقاله از نوع فراتحلیل است و نمونه انسانی و حیوانی
نداشته است.

حامی مالی

این مقاله از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده دوم مقاله
(زینب آقائی) در دانشکده علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران
اهواز گرفته شده است.

مشارکت نویسندگان

مشارکت نویسندگان در همه موارد تقریباً یکسان بوده و همه
موارد با همکاری تمام نویسندگان انجام شده است.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

References

- Albughbeysh, T. (2018). *[The predictin marital satisfaction of men and women based on variables of approach motives, avoidance motives of sacrificing behavior (Persian)]* [MSc. thesis]. Ahvaz: Shahid Chamran University of Ahvaz.
- Anderson, S. A., & Sabatelli, R. M. (2007). *Family interaction: A multigenerational developmental perspective*. Boston: Allyn and Bacon.
- Blair, S. L. (1993). Employment, family, and perception of marital quality among husbands and wives. *Journal of Family Issues*, 14(2), 189-212. [DOI:10.1177/019251393014002003]
- Cao, H., Fang, X., Fine, M. A., Ju, X., Lan, J., & Zhou, N. (2017). Sacrifice, commitment, and marital quality in the early years of Chinese marriage: An actor-partner interdependence moderation model. *Journal of Social and Personal Relationships*, 34(7), 1122-44. [DOI:10.1177/0265407516670041]
- Corkery, S. A., Curran, M. A., & Parkman, A. (2011). Spirituality, sacrifice, and relationship quality for expectant cohabiters. *Marriage & Family Review*, 47(6), 345-62. [DOI:10.1080/01494929.2011.594213]
- Curran, M. A., Burke, T. J., Young, V. J., & Totenhagen, C. J. (2015). Relational sacrifices about intimate behavior and relationship quality for expectant cohabiters. *Marriage & Family Review*, 52(5), 442-60. [DOI:10.1080/01494929.2015.1113225]
- Dehghanpour, S. (2016). *[The relation of commitment, fairness perception, and marital satisfaction with sacrifice in married women in Ahvaz (Persian)]* [MSc. thesis]. Ahvaz: Shahid Chamran University of Ahvaz.
- Figuerres, K. Sh. (2008). *Sacrifice in marriage: Motives, behaviors, and outcomes* [MSc. thesis]. Provo: Brigham Young University.
- Ghorbani Zadeh, V., & Hassan Nangir, S. T. (2014). *[Meta-analysis application guide with CMA-2 Software (Persian)]*. Tehran: Sociologists Publication.
- Higgins, J., & Thompson, S. G. (2002). Quantifying heterogeneity in a meta-analysis. *Statistics in Medicine*, 21(11), 1539-58. [DOI:10.1002/sim.1186] [PMID]
- Hooman, H. A. (2008). *[Handbook on meta-analysis in scientific research (Persian)]*. Tehran: SAMT.
- Hussain, R. T. (2007). *A study of sacrifice in marital relationships* [PhD. dissertation]. Karachi: University of Karachi.
- Impett, E. A., & Gordon, A. M. (2008). For the good of others: Toward a positive psychology of sacrifice. In S. J. Lopez (Ed.), *Praeger perspectives. Positive psychology: Exploring the best in people, Vol. 2. Capitalizing on emotional experiences* (pp. 79-100). Westport: Greenwood Publishing Group.
- Impett, E. A., Gere, J., Kogan, A., Gordon, A. M., & Keltner, D. (2014). How sacrifice impacts the giver and the recipient: Insights from approach-avoidance motivational theory. *Journal of Personality*, 82(5), 390-401. [DOI:10.1111/jopy.12070] [PMID]
- Impett, E. A., Gordon, A. M., Kogan, A., Oveis, C., Gable, S. L., & Keltner, D. (2010). Moving toward more perfect union: daily and long-term consequences of approach and avoidance goals in romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 99(6), 948-63. [DOI:10.1037/a0020271] [PMID]
- Impett, E. A., Kogan, A., English, T., John, O., Oveis, C., Gordon, A. M., & Keltner, D. (2012). Suppression sours sacrifice: Emotional and relational costs of suppressing emotions in romantic relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(6), 707-20. [DOI:10.1177/0146167212437249] [PMID]
- Impett, E. A., Le, B. M., Kogan, A., Oveis, C., & Keltner, D. (2014). When you think your partner is holding back: The costs of perceived partner suppression during relationship sacrifice. *Social Psychological and Personality Science*, 5(5), 542-49. [DOI:10.1177/1948550613514455]
- Kavand, M. (2012). *[An investigation of the relation of sacrificing behaviors, motivations for sacrifice and perception of equity with marital intimacy in elementary student's parents in Boroujerd (Persian)]* [MSc. thesis]. Ahvaz: Shahid Chmran University of Ahvaz.
- Khojasteh Mehr, R., Kerachian, M., & Shirali Nia, Kh. (2015). [Mediating role of spouse's perception of sacrificing behaviors in the relationship between attachment styles and marital quality (Persian)]. *Family Psychology*, 1(2), 31-40.
- Khojasteh Mehr, R., Mohammadi, R., Soudani, M., & Abbaspour, Z. (2018). [The lived experience of sacrifice in enduring marriages: A descriptive phenomenological psychological study (Persian)]. *Journal of Counseling Research*, 17(65), 150-87.
- KhojastehMehr, R., Kavand, M, & Soudani, M. (2017). Interaction between sacrificing behaviors and equity perception: How does it contribute to marital intimacy. *International Journal of Psychology*, 11(2), 175-95.
- Lan, J., Li, X., Cao, H., Zhou, N., Lin, X., Deng, L., et al. (2017). Inequity of sacrifice and marital satisfaction in Chinese young couples. *Journal of Family Therapy*, 39(2), 169-92. [DOI:10.1111/1467-6427.12153]
- Le, B. M., & Impett, E. A. (2013). When holding back helps: Suppressing negative emotions during sacrifice feels authentic and is beneficial for highly interdependent people. *Psychological Science*, 24(9), 1809-15. [DOI:10.1177/0956797613475365] [PMID]
- Lucas, A. (2016). Marital Quality. *Encyclopedia of Family Studies*, 1-2. [DOI:10.1002/9781119085621.wbefs056]
- Mattingly, B. A., & Clark, E. M. (2012). Weakening relationships we try to preserve: Motivated sacrifice, attachment, and relationship quality. *Journal of Applied Social Psychology*, 42(2), 373-86. [DOI:10.1111/j.1559-1816.2011.00893.x]
- Mohammadlo, H., Kargarbarzi, H., Kanbani, M., & Amini Yeganeh, P. (2016). [The relationship between the spouse's perception of sacrificing behavior and family functioning and marital satisfaction in the elderly retired nurses of Tehran (Persian)]. *Journal of Gerontology*, 1(2), 35-54. [DOI:10.18869/acadpub.joge.1.2.45]
- Parker, R., & Pattenden, R. (2009). *Strengthening and repairing relationships: Addressing forgiveness and sacrifice in couples education and counselling*. Pennsylvania: Citeseer.
- Righetti, F., & Impett, E. (2017). Sacrifice in close relationships: Motives, emotions, and relationship outcomes. *Social and Personality Psychology Compass*, 11, e12342. [DOI:10.1111/spc3.12342]
- Righetti, F., Balliet, D., Visserman, M., & Hofmann, W. (2015). Trust and the suppression of emotions during sacrifice in close relationships. *Social Cognition*, 33(5), 505-19. [DOI:10.1521/soco.2015.33.5.505]
- Ruppel, E. K., & Curran, M. A. (2012). Relational sacrifices in romantic relationships: Satisfaction and the moderating role of attachment. *Journal of Social and Personal Relationships*, 29(4), 508-29. [DOI:10.1177/0265407511431190]
- Sirin, S. R. (2005). Socioeconomic status and academic achievement: A meta-analytic review of research. *Review of Educational Research*, 75(3), 417-53. [DOI:10.3102/00346543075003417]

- Soltanzade Ahvazi, S. (2013). [A study of a proposed model for the precedents and outcomes of sacrifice in marital life of the parents of female secondary student in Ahvaz (Persian)] [MSc. thesis]. Ahvaz: Shahid Chamran University of Ahvaz.
- Sprenkle, D. H., & Piercy, F. P. (2005). *Research methods in family therapy*. Guilford Press: New York.
- Stafford, L., David, P., & McPherson, S. (2014). Sanctity of marriage and marital quality. *Journal of Social and Personal Relationships*, 31(1), 54-70. [DOI:10.1177/0265407513486975]
- Stanley, S. M., Whitton, S. W., Sadberry, S. L., Clements, M. L., & Markman, H. J. (2006). Sacrifice as a predictor of marital outcomes. *Family Process*, 45(3), 289-303. [DOI:10.1111/j.1545-5300.2006.00171.x] [PMID]
- Tang, C. Y., Curran, M., & Arroyo, A. (2014). Cohabitors' reasons for living together, satisfaction with sacrifices, and relationship quality. *Marriage & Family Review*, 50(7), 598-620. [DOI:10.1080/01494929.2014.938289]
- Totenhagen, C. J., & Curran, M. A. (2011). Daily hassles, sacrifices, and relationship quality for pregnant cohabitators. *Family Science*, 2(1), 68-72. [DOI:10.1080/19424620.2011.597101]
- Totenhagen, C. J., Curran, M. A., Serido, J., & Butler, E. A. (2013). Good days, bad days Do sacrifices improve relationship quality? *Journal of Social and Personal Relationships*, 30(7), 881-900. [DOI:10.1177/0265407512472475]
- Troxel, W. M. (2006). *Marital quality, communal strength, and physical health* [PhD. dissertation]. Pennsylvania: University of Pittsburgh.
- Van Lange, P. A., Agnew, C. R., Harinck, F., & Steemers, G. E. (1997). From game theory to real life: How social value orientation affects willingness to sacrifice in ongoing close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(6), 1330-44. [DOI:10.1037/0022-3514.73.6.1330]
- Van Lange, P. A., Rusbult, C. E., Drigotas, S. M., Arriaga, X. B., Witcher, B. S., & Cox, C. L. (1997). Willingness to sacrifice in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(6), 1373-95. [DOI:10.1037/0022-3514.72.6.1373]
- Whitton, S. W., Stanley, S. M., & Markman, H. J. (2007). If I help my partner, will it hurt me? Perceptions of sacrifice in romantic relationships. *Journal of social and Clinical Psychology*, 26(1), 64-91. [DOI:10.1521/jscp.2007.26.1.64]
- Young, V. J., & Curran, M. A. (2016). Intimacy Behaviors and relationship satisfaction for cohabitators: Intimate sacrifices are not always beneficial. *The Journal of Psychology*, 150(6), 779-92. [DOI:10.1080/00223980.2016.1187110] [PMID]
- Zhang, H., & Li, T. (2015). The role of willingness to sacrifice on the relationship between urban Chinese wives' relative income and marital quality. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 41(3), 314-24. [DOI:10.1080/0092623X.2014.889057] [PMID]